

4. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΜΥΚΗΝΑΪΚΩΝ ΤΑΦΩΝ ΠΕΡΑΤΗΣ

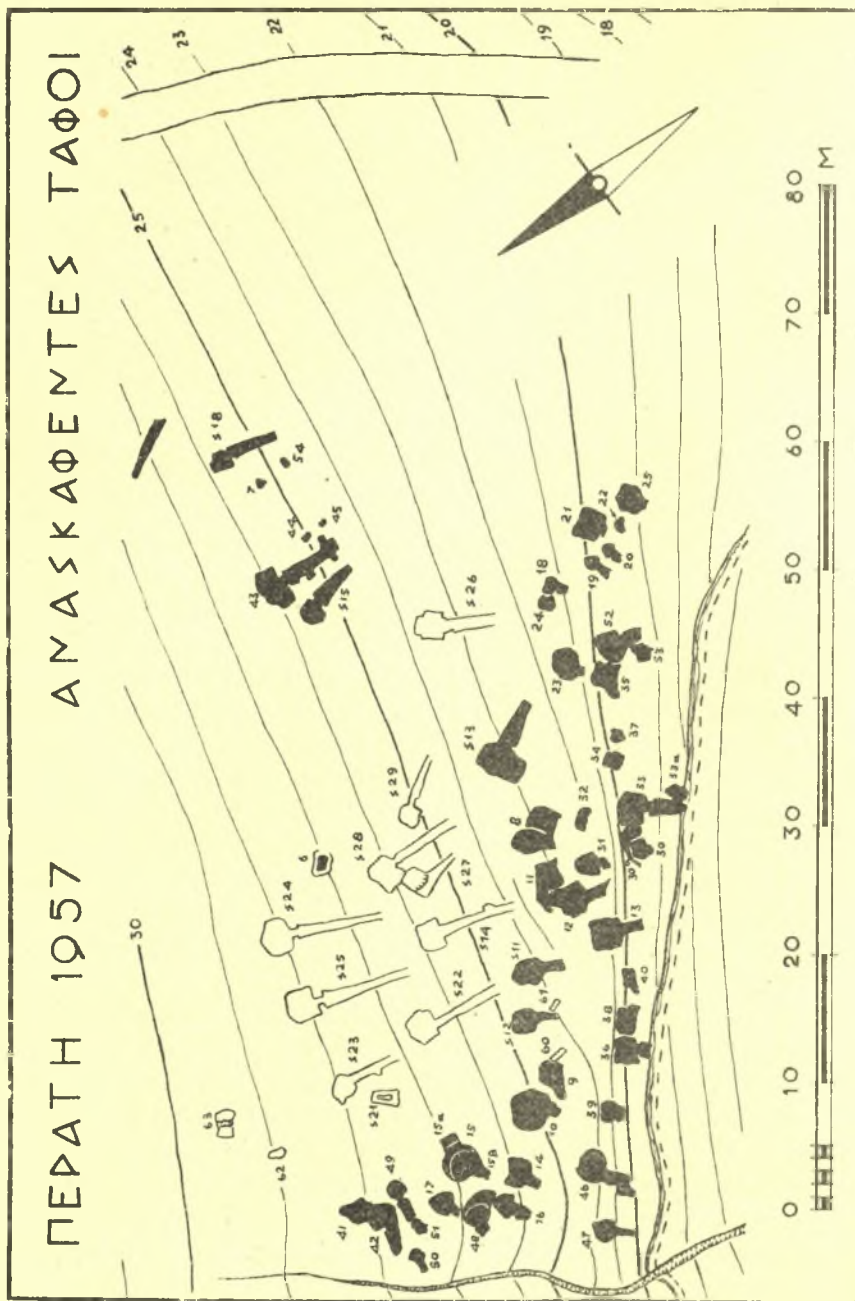
Ἐφέτος ἡ ἀνασκαφὴ τῆς μυκηναϊκῆς αὐτῆς νεκροπόλεως¹ περιορίσθη εἰς τὴν ἔρευαν τομέως μικροτέρου τῶν κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη σκαφέντων, συγκεκριμένως δὲ τῆς ἰσοπέδου κορυφῆς ὑψώματος, αἱ παρυφαὶ τοῦ ὁποίου εἶχον ἀνασκαφῆ κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ ὅπου εἶχε πρὸ πολλοῦ ἐπισημανθῆ ἡ ὑπαρξίς μεγάλων θαλαμοειδῶν τάφων, ὄλων συλημένων (σχεδιογρ. εἰκ. 1 καὶ πίν. 6α).

Ἦτο πρόδηλον ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναμένονται εὐρήματα ἀπὸ τοὺς τάφους αὐτοῦς. Ἀνοιγμένοι ὅμως βαθέως ἐντὸς πετρώματος σχετικῶς σκληροτέρου, διετηροῦντο ὅλοι κάλλιστα, σώζοντες τὰς θόλους των, ἠπῆρχε δὲ ἡ ἐλπίς ὅτι, ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς καὶ τῆς διατηρήσεώς των, θὰ ἀπεκαλύπτετο μία ταφικὴ συστάς ὅχι μόνον ἐνδιαφέρουσα ἀλλὰ καὶ διατηρήσιμος διὰ τὸ μέλλον. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνασκαφῆς ἐδικαίωσαν τὴν ἐλπίδα αὐτήν.

Οὕτω ἐκαθαρίσθησαν ἑπτὰ καθολοκληρίαν συλημένοι θαλαμοειδεῖς (οἱ Σ 22, Σ 23, Σ 24, Σ 25, Σ 26, Σ 28 καὶ Σ 29), οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν ὁμολογουμένως ὥραϊα δείγματα τοῦ εἴδους των. Διατεταγμένοι εἰς δύο σειρὰς καὶ περίπου παράλληλοι μεταξὺ των (σχεδιογρ. εἰκ. 1) ἔχουν δρόμους μακροῦς, ὁμαλῶς κατωφερεῖς, μὲ τοιχώματα ἑλαφρῶς συγκλίνοντα πρὸς τὰ ἄνω (πίν. 6β) καὶ εὐρυχώρους, ἀκανόνιστως τετραπλεύρους θαλάμους μὲ καλοπελεκημένα τοιχώματα καὶ ὀροφάς. Αἱ παραστάδες τῶν εισόδων των ἔχουν ἐν πολλοῖς καταστραφῆ ἀπὸ τὴν ἀάροδον τοῦ χρόνου καὶ τὴν βάνανσον σύλησιν, ἐνὸς ὅμως τοῦλάχιστον, τοῦ Σ 25, σώζεται τὸ ὑπέρθυρον ἀνέπαφον, σαφῶς διακεκρμένον ἀπὸ τὴν ὀροφήν καὶ εἰς ἐπίπεδον ἀρκετὰ χαμηλότερον αὐτῆς (σχεδιογρ. εἰκ. 2).

Ὁ θάλαμος ἐνὸς ἐκ τῶν τάφων αὐτῶν, τοῦ Σ 14, εἶχε σκαφῆ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1954. Ἐφέτος συνεπληρώθη ἡ ἔρευνά του, ἀνασκαφέντος καὶ τοῦ δρόμου του. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δεξιᾶς παρεῖας τοῦ δρόμου τούτου εὐρέθη ἐπιμήκης κόγχη ἀρκετὰ μεγάλη (Σ 14α), ἐπιμελῶς φραγμένη διὰ λιθοδομῆς, σκαμμένη εἰς ἐπίπεδον ὀλίγον βαθύτερον τοῦ δαπέδου τοῦ δρόμου καὶ περιέχουσα ἄθικτον παιδικὴν ταφὴν κατὰ χώραν (πίν. 7α). Ὁ μικρὸς σκελετός, ἀρκετὰ κατεστραμμένος, ἔκειτο ὑπτίως μὲ τὰ σκέλη λυγισμένα καὶ τὰ γόνατα τώρα μὲν πεσμένα διαγωνίως πρὸς τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος, ἀρχικῶς δὲ ὑψηλά.

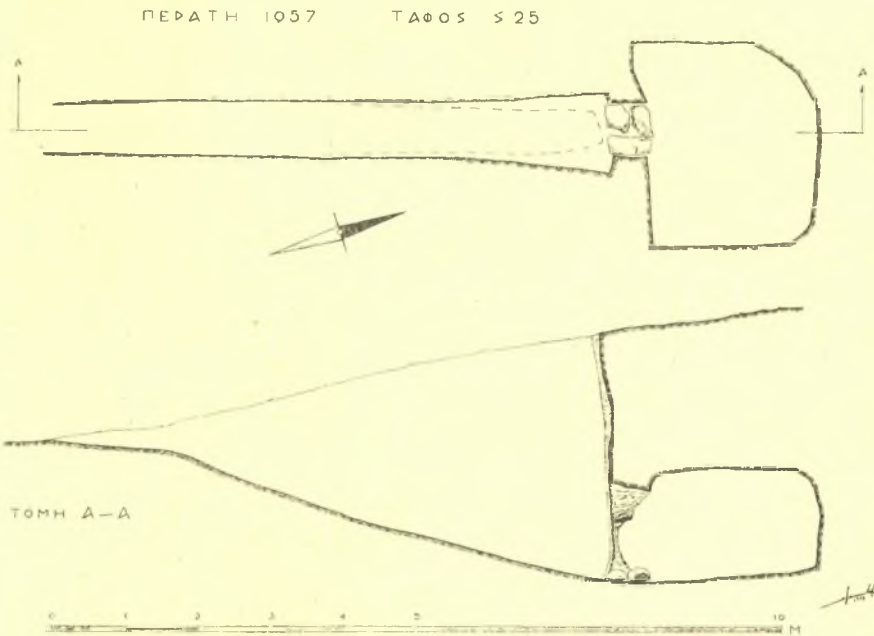
¹ Βλ. ΠΑΕ 1953, σ. 88-102, 1954, σ. 89-103, 1955, σ. 100-108 καὶ 1956, σ. 63-72.

Εικ. 1. Τοπογραφικόν διάγραμμα μυκηναϊκῶν τάφων Περατῆς.

Παρὰ τὸ κρανίον εὐρέθῃ κρατηρίσκος ὄρθιος καὶ σχεδὸν ἀνέπαφος, παρὰ τοῖς πόδας δέ, στερεωμένα εἰς τὴν θέσιν των διὰ μικροῦ λίθου, κυαθίσκος καὶ πιθόσχημος ἀμφορίσκος. Καὶ τὰ τρία αὐτὰ ἀγγεῖα εἶναι εὐτελῆ καὶ κακῶς διατηρημένα, πιθανώτατα δὲ εὐρίσκοντο ἤδη εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν ὅταν ἀπετέθησαν εἰς τὸν τάφον.

Παρομοία, ἀλλὰ πολὺ μικροτέρα κόγχῃ (ἢ Σ 23α), εὐρέθῃ ἀνοιγμένη εἰς

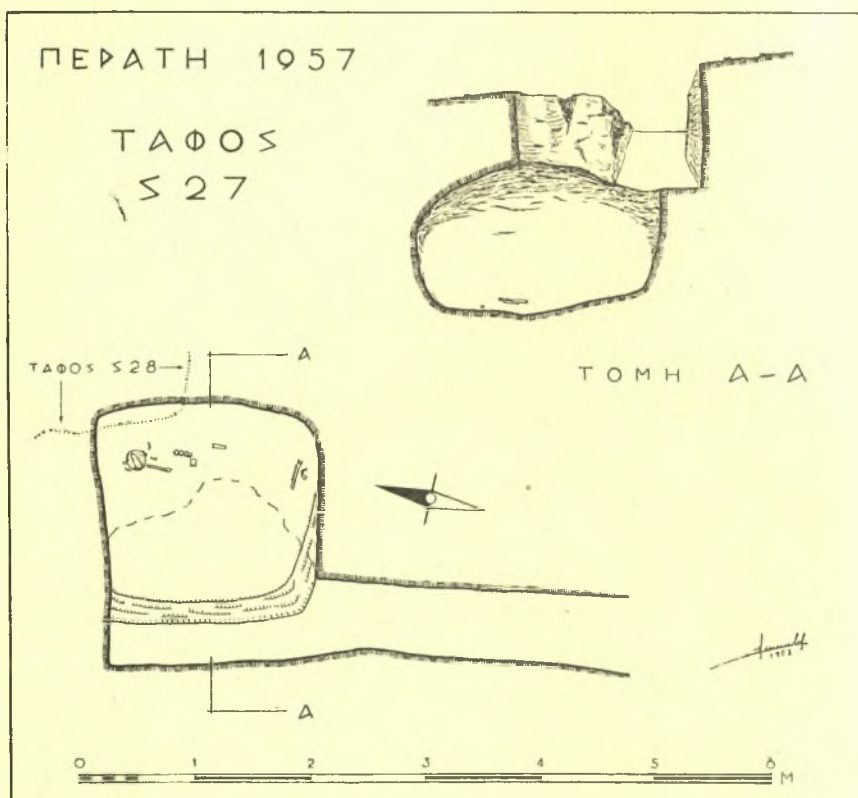
Εἰκ. 2. Κάτοψις καὶ τομὴ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Σ 25 τάφου τῆς Περαιτῆς.

τὸ ἀριστερὸν τοίχωμα τοῦ δρόμου τοῦ τάφου Σ 23. Φραγμένη καὶ αὐτὴ διὰ προχείρου λιθοδομῆς εὐρέθῃ περιέχουσα τὰ κτερίσματα ταφῆς νηπίου, ἀπὸ τὸν σκελετὸν τοῦ ὁποίου οὔτε ἔχνος δὲν εἶχε διασωθῆ. Τὰ κτερίσματα αὐτά (πίν. 7β) περιελάμβανον ἓνα θήλαστρον, ἓνα κυαθίσκον, ἓνα πιθόσχημον ἀμφορίσκον καὶ δύο προχοῖδια, ὅλα μικροτάτου μεγέθους, ἐπίσης δὲ ἀκέφαλον εἰδώλιον πτηνοῦ καὶ σωρὸν θαλασσιῶν ἀχιβάδων, τὸ χαρακτηριστικὸν δηλαδὴ κτερίσμα πάσης σχεδὸν παιδικῆς ταφῆς εἰς Περαιτὴν. Τὰ ἀγγεῖα, ἂν καὶ ὄχι ἰδιαιτέρως ἀξιόλογα, θὰ πρέπει νὰ ἦσαν ἀνέπαφα, ἐνδεχομένως δὲ καὶ καινουργῆ ὅταν ἐτάφησαν μετὰ τοῦ νηπίου, τὸ πτηνὸν ὅμως ἦτο ἀσφαλῶς ἤδη ἀκέφαλον.

Μεταξὺ τῶν ἀναφερθέντων ἤδη τάφων ἀνευρέθη καὶ ἀνεσκάφη καὶ ἓνας

ἀκόμη, ὁ Σ 27, περὶ τοῦ ὁποίου, χάρις εἰς τὸ περιεργον τοῦ σχήματός του, πρέπει νὰ γίνῃ ἰδιαίτερα μνεῖα (πίν. 7γ, σχεδιογρ. εἰκ. 3).

Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα στενόν, ἀρκετὰ ἐπιμήκη καὶ ἐλάχιστα κατωφεροῦ δρόμον, εἰς τὸ τέρμα τοῦ ὁποίου, παρὰ τὸ δεξιόν (Α) ἄκρον του, ἀνοίγεται

Εἰκ. 3. Κάτωψις καὶ τομὴ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Σ 27 τάφου τῆς Περατῆς.

τετράγωνος βαθὺς λάκκος μὲ τοιχώματα σχεδὸν κάθετα. Ὁ λάκκος αὐτὸς εἶναι στεγασμένος διὰ θόλου μόνον κατὰ τὸ δεξιόν (Α) ἡμισὺ του. Τὸ πρὸς τὸν δρόμον (Δ) ἡμισυ δὲν ἦτο στεγασμένος. Οὕτω, ὁ τάφος ἔχει σχῆμα ἀκανόνιστου Γ, μὲ τὸ βραχὺν σκέλος πολὺ βαθύτερον τοῦ μακροῦ. Τὸ χαῖνον ἀνοίγμα, τὸ ὁποῖον ὀδηγεῖ ἀπὸ τὴν ἀβαθῆ τάφρον τὴν ὑπέχουσαν τὴν θέσιν τοῦ δρόμου εἰς τὸν λακκοειδῆ θάλαμον, εἶναι σήμερον πλατύτατον, ἀνώμαλον καὶ τελείως ἀσύμμετρον, ἀποκλείον οὕτω τὴν δυνατότητα κανονικοῦ κλεισίματος τοῦ τάφου διὰ λιθοδομῆς. Μόνον διὰ τῆς πληρώσεώς του μὲ λίθους καὶ χῶμα

(ὅπως εὗρέθη ἄλλωστε μετὰ τὴν σύλησιν) ἦτο δυνατὸν νὰ φραχθῆ. Ἡ κατάστασις αὐτὴ εἶναι, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, ἀποτέλεσμα τῆς ἐπεμβάσεως τῶν ἀρχαιοκαπήλων, ποία ὅμως ἀκριβῶς ἦτο ἢ ἀρχικὴ του μορφῆ ἐξ οὐδενὸς πλέον στοιχείου συνάγεται.

Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἐδόθη εἰς τὸν τάφον ἡ ἰδιότυπος αὐτῆ μορφῆ εἶναι προφανής. Τὸ πέτρωμα εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο παρουσιάζει ἰδιαιτέρως μεγάλην σκληρότητα, ἡ ὁποία δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς κατασκευαστὰς του οὔτε νὰ βαθύνουν τὸν δρόμον ὅσον ἐχρειάζετο διὰ τὴν σκαφὴν πραγματικοῦ θαλάμου, οὔτε καὶ νὰ ἐκταθοῦν πρὸς τὸ ἀριστερόν (Δ) μέρος ὥστε ὁ οἰοῖναι θάλαμος νὰ εἶναι συμμετρικὸς πρὸς τὸν δρόμον. Πρὸς τὰ δεξιὰ των ὅμως (Α) εὔρον μικροτέραν ἀντίστασιν, οὕτω δὲ ἐσκάφη ὁ λάκκος, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἐξετάθη κατ' ἀνάγκην τόσον πρὸς Α. ὥστε νὰ διατρυπηθῆ εἰς ἓν σημεῖον τὸ λεπτότατον τοίχωμα, τὸ ὁποῖον τὸν ἐχώριζεν ἀπὸ τὸν διπλανόν του Σ 28.

Ἄν καὶ συλημένος ὁ τάφος εἶχε διατηρήσει μίαν κατὰ χώραν ταφὴν ἄθικτον. Ὁ σκελετός, μόλις διατηρούμενος, εὗρέθη κείμενος κατὰ μῆκος τοῦ πρὸς Α. τοιχώματος τοῦ λάκκου, κτερισμένος μὲ ψευδόστομον ἀμφορέα κακίστης διατηρήσεως τοποθετημένον ἐπὶ τοῦ κρανίου. Παρὰ τὴν θέσιν τῶν ποδῶν τῆς ταφῆς αὐτῆς, πλησίον τῆς Ν. πλευρᾶς τοῦ λάκκου, ἔκειντο ὀλίγα ὄστᾶ, κατάλοιπα προφανῶς ἀνακομιδῆς (βλ. σχεδιογρ. εἰκ. 3).

Εἰς διάφορα σημεῖα τῆς περιμέτρου, τρόπον τινά, τῆς συστάδος τῶν θαλαμοειδῶν περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω, εὗρέθησαν καὶ μερικοὶ μικροὶ λακκοειδεῖς τάφοι, ὃ ἐν συνόλῳ, οἱ 60, 61, 62, 63 καὶ Σ 21.

Ἐξ αὐτῶν ὁ Σ 21, εὗρέθη συλημένος καὶ τελείως κενός. Οἱ ὑπόλοιποι ἦσαν ἀσύλητοι. Περιεῖχον ὅλοι κατὰ χώραν ταφάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ τοῦ 61 εὗρέθη τελείως ἀκτέριστος. Αἱ ὑπόλοιποι συνωδεύοντο ἀπὸ εὐτελεῆ καὶ κακοδιατηρημένα ἄγγεῖα ἢ μικροαντικείμενα. Ὡς πρὸς τὴν μορφὴν καὶ τὴν κατασκευὴν των ἦσαν ὅλοι τυπικοὶ μακρόστενοι λάκκοι, ἀρκετὰ βαθεῖς, συνήθως καλυπτόμενοι ἀπὸ ἀνωμάλους πλακοειδεῖς λίθους διαφόρων μεγεθῶν καὶ σχημάτων. Ἐνας ὅμως, ὁ 63, ἀπεδείχθη τελείως διάφορος τοῦ συνήθους (πίν. 8α).

Σχήματος ἀνωμάλως τετραγώνου, ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο παραπλεύρους λάκκους χωρισμένους ἀπὸ τοῖχον ἐκ λιθοδομῆς, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφὴ εὐθίσκεται κατὰ 0.70 μ. περίπου βαθύτερον τῶν χειλέων των. Τὰ δύο οὕτω δημιουργούμενα τμήματα τοῦ λάκκου οὔτε τὰς αὐτὰς διαστάσεις ἔχουν οὔτε καὶ τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς βάθος. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν κατασκευάσθησαν συγχρόνως, ἀλλὰ τὸ ἐν τῶν δύο τμημάτων προσετέθη εἰς τὸ ἄλλο ὡς ἐπέκτασις του. Ποῖον ὅμως ὑπῆρξε τὸ ἀρχικὸν τμήμα καὶ ποῖον προσετέθη ἐν συνεχείᾳ δὲν φαίνεται σαφῶς.

Τὸ πρὸς Α. ἤμισυ τοῦ τάφου ἦτο τελείως κενόν, πλὴν μερικῶν ὀστράκων εὐρεθέντων ἀρκετὰ ὑψηλὰ ἐντὸς τοῦ γεμίματός του. Τὸ Δ. περιεῖχε μίαν κατὰ χώραν ταφὴν μόλις σωζομένην καὶ κτερισμένην μὲ κρατηρίσκον, ὃ ὁποῖος ἔκειτο παρὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ λάκκου. Δύο μακρὰ ὀστᾶ, εὐρεθέντα πλησίον τῆς ΒΔ. γωνίας, ἀνήκουν προφανῶς εἰς προγενεστέραν ταφὴν.

Τὰ εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς ἦσαν οἷα περίπου ἀνεμόνοντο: Ὀλίγα, εὐτελῆ καὶ γενικῶς εἰς κακὴν κατάστασιν. Οἱ ὀλίγοι ἀσύλητοι τάφοι ἦσαν πτωχότατα κτερισμένοι, οἱ δὲ σιλημένοι εἶχον ἐρευνηθῆ ὑπὸ τῶν ἀρχαιοκαπήλων τόσον συστηματικῶς ὥστε πολὺ ὀλίγα ὀστρακα συνελέγησαν διαφυγόντα ἢ, πιθανώτερον, ἐγκαταλειφθέντα ὑπ' αὐτῶν ὡς ἄχρηστα. Ἐξ αὐτῶν κατωρθώθη ἡ συγκόλλησις μερικῶν ἀγγείων, διεπιστώθη δὲ ἡ ὑπαρξίς τοῦλάχιστον 45 ἄλλων. Τελικῶς συνεκεντρώθησαν 16 ἀγγεῖα, 1 εἰδώλιον καὶ διάφορα μικροαντικείμενα. Τρία μόνον ἐξ αὐτῶν ὄλων παρουσιάζουν ἀρκετὸν ἐνδιαφέρον ὥστε νὰ ἀναφερθοῦν ἰδιαίτερος.

Εἰς τὸν τάφον Σ 23α, ὡς ἀνεφέρθη ἤδη, εὐρέθη πῆλινον εἰδώλιον πτηνοῦ (πίν. 8γ). Εἶναι ἀκέφαλον καὶ ἀρκετὰ ἀμελοῦς κατασκευῆς. Ἡ ὀθρά του διακρίνεται καλῶς, αἱ πτέρυγές του ὅμως δηλοῦνται διὰ τῆς βαφῆς μόνον, καὶ μάλιστα στοιχειωδῶς. Θέσιν ποδῶν ὑπέχει κυλικοειδῆς βάσις, ὅχι ἰδιαίτερος εὐσταθῆς. Ἐχει συνολικὸν μῆκος 0.085 μ. καὶ σωζόμενον ὕψος 0.052 μ.

Τὸ εἰδώλιον τοῦτο εὐρέθη ἐν μέσῳ σωροῦ ἀχιβάδων, πολλοὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἔχουν τριβῆ ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς οὕτως ὥστε νὰ ἀποκτήσουν μίαν ἐπίπεδον ἔδραν, ἣ ὁποία προφανῶς τὰς καθίστα σταθερωτέρας καὶ τὰς ἡμποδίζε νὰ κυλοῦν ἀνεξελέγκτως. Τοῦτο εἶχεν ἐπανειλημμένως παρατηρηθῆ καὶ σημειωθῆ, ἐφέτος ὅμως μία ἐξ αὐτῶν, ἡ μεγαλύτερα, παρουσιάζει ἐνδιαφέρονσαν παραλλαγὴν τοῦ συστήματος τούτου. Ὅχι μόνον ἔχει τριβῆ, ἀλλ' ἐπιπροσθέτως ἔχει χυθῆ εἰς τὸ ἐσωτερικόν της, παρὰ τὴν κορυφήν, καὶ ὀλίγος μόλυβδος, ὃ ὁποῖος, λόγῳ τοῦ βάρους του, τὴν ἀναγκάζει νὰ λαμβάνη πάντοτε τὴν αὐτὴν θέσιν (πίν. 8β). Ἡ φανερὰ αὐτὴ καὶ ἀναμφισβήτητος ἐπέμβασις ἀνθρωπίνης χειρὸς ἀποδεικνύει ὅτι τὸ φαινόμενον δὲν εἶναι τυχαῖον. Ἀσφαλῶς, δεδομένου ὅτι αἱ ἀχιβάδες αὐταὶ συνοδεύουν πάντοτε παιδικὰς ταφάς, θὰ ἐχρησίμευον ὡς παίγνιον, τοῦ ὁποίου ὅμως οἱ κανόνες μᾶς διαφεύγουν.

Μεταξὺ τῶν χωμάτων τοῦ γεμίματος τοῦ τάφου Σ 24 εὐρέθησαν μικρὰ τεμάχια χαλκοῦ, τὰ ὁποῖα, συλλεγόντα καὶ συγκολληθέντα, ἀπέδωσαν μίαν κύβηλιν σχεδὸν ὀλόκληρον (πίν. 8δ). Σώζεται τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς λεπίδος, καθὼς καὶ τεμάχιον τῆς λαβῆς, ὅπου διακρίνεται καὶ ὀπὴ διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ σχετικοῦ ἤλου. Ἡ κύβηλις αὕτη, ἀκριβῶς ὁμοία κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος πρὸς τὸν συνήθη σημερινὸν μπαλτᾶν (σωζόμενον μῆκος 0.125,

πλάτος 0.081, πάχος κατὰ τὴν ράχιν 0.008), φέρει ὡς διακόσμησιν ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῆς λεπίδος καὶ παραλλήλως πρὸς τὴν ράχιν ἀνὰ δύο λεπτιότατας παραλλήλους ἀναγλύφους ταινίας. Ὡς ἐκ τούτου, ἀλλὰ καὶ τῆς λεπτότητος τῆς λεπίδος, τὸ ἐργαλεῖον δὲν φαίνεται νὰ ἦτο καθημερινῆς χρήσεως καὶ μεγάλης ἀντοχῆς.

Τὰ ἀγγεῖα ἀνήκουν ὅλα εἰς τὴν ΥΕ ΠΙΓ ἐποχὴν, οὐδὲν δ' ἐξ αὐτῶν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐξέχον δεῖγμα τῆς κεραμεικῆς αὐτῆς.

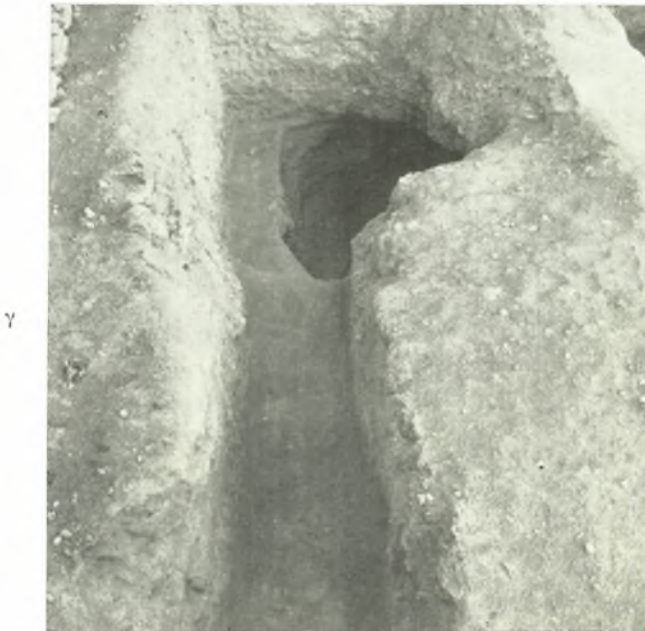
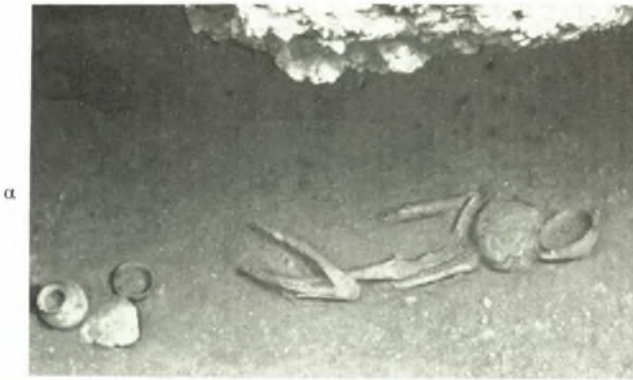
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ

α. Τὸ τοπίον τῆς ἀνασκαφῆς ἀπὸ Ν.

β. Τάφος Σ 25.

α. Περατής τάφος Σ 14α.—β. Κτερίσματα τάφου Σ 23α.—γ. Τάφος Σ 27,

α

β

γ

δ

α. Περατής. Τάφος 63.—β. Ἀχιβάς με γέμισμα μολύβδου ἐκ τοῦ τάφου Σ 23α.—γ. Εἰδώλιον πτηνοῦ ἐκ τοῦ τάφου Σ 23α.—δ. Κύβηλις ἐκ τοῦ τάφου Σ 24.